паводзін дзяцей, падлеткаў, юнацтва; культурна-адпачынкавую работу ў мікрасоцыуме. Новая прафесія мае патрэбу ў навукова-педагагічным абгрунтаванні, распрацоўцы ўмоў, шляхоў і сродкаў павышэння выхаваўчай дзейнасці, вызначэнні неабходных стандартаў. Прыярытэты ў пытаннях выхавання пераносяцца ў галіну педагогікі адносін, сацыяльнай педагогікі, фарміравання педагагічна арыентаванай інфраструктуры мікрасоцыуму, паўнацэннага выкарыстання спецыфічных магчымасцей сям'і і грамадства, культурнага, інтэлектуальнага, прафесійнага, ідэалагічнага патэнцыялу і мікрасацыяльнага наваколля.

Такім чынам, наспела неабходнасць распрацоўкі якасна новых, у шэрагу выпадкаў альтэрнатыўных падыходаў да сацыякультурных працэсаў; выпрацоўкі адэкватных, сацыяльна абумоўленых параметраў ацэнкі і прагнозу ідэалогіі і паводзінскай структуры асобных груп моладзі, магчымасцей іх адаптацыі, што прадвызначае накіраванасць сістэмы выхавання дзяцей, падлеткаў на іх падрыхтоўку да прынцыпова новага ўзроўню развіцця грамадства, культуры, цывілізацыі.

Н.Я.Петушко,
аспірантка

НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ КРАЯЗНАЎЧАЙ І ТЫФЛАКРАЯЗНАЎЧАЙ РАБОТЫ БІБЛІЯТЭК ДЛЯ НЕВІДУШЧЫХ ПА АДРАДЖЭННІ ДУХОЎНЫХ ТРАДЫЦЫЙ

Сучаснае адраджэнне бібліятэчнага краязнаўства выклікана перш за ўсё небывалым уздымам нацыянальнай самас-вядомасці, прызнаннем прыярытэту агульначалавечых каштоўнасцей. Яно дапамагае запоўніць у грамадскай свядомасці той духоўны вакуум, аб якім сёння шмат кажуць, бо духоўнасць прывіваецца разам з любоўю да Бацькаўшчыны, дапамагае сфарміраваць пачуццё грамадзянскасці ў чытачоў. Гэта і ёсць мэта бібліятэчнай краязнаўчай і тыфлакраязнаўчай работы. Яна ўключае ў сябе выяўленне, камплектаванне, улік і распаўсюджванне інфармацыі і матэрыялаў аб родным краі, аб жыцці і дзейнасці вядомых людзей — ураджэнцаў дадзенай тэрыторыі, творах мясцовых

аўтараў. Адрозненне краязнаўства ад тыфлакраязнаўства заключаецца ў тым, што апошняе непасрэдна адносіцца да інвалідаў па зроку, іх жыцця і дзейнасці, мясцовых грамадскіх арганізацый невідушчых. Спынімся на некаторых узаемазвязаных аспектах гэтых двух напрамкаў работы.

Каб сфарміраваць паўнацэнныя фонды краязнаўчага зместу, важна валодаць інфармацыяй аб тым, што выходзіць у мясцовых выдавецтвах. Таму бібліятэкары цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы для інвалідаў па зроку знаёмяцца з выдавецкімі планамі, наведваюць выставы новай краязнаўчай літаратуры ў абласных бібліятэках, супрацоўнічаюць з музеямі, архівамі. Гэта дазваляе ажыццяўляць найбольш старанны адбор тыфладакументаў для набыцця, іх кумуляцыі і адлюстравання ў бібліяграфічных даведніках, якія распаўсюджваюцца паміж бібліятэкамі сістэмы.

Як правіла, пытанне аб набыцці і рэпрадуктаванні таго або іншага дакумента краязнаўчага зместу вырашаецца з улікам патэнцыяльных чытацкіх патрабаванняў. Спачатку агучваюцца кнігі, якія арыентаваны на шырокія колы чытачоў: мастацкія творы мясцовых аўтараў, у тым ліку невідушчых, навукова-папулярная літаратура, кнігі на беларускай мове.

Другі важны аспект работы — адлюстраванне фондаў у даведачна-бібліяграфічным апараце. Кваліфікацыйныя бібліёграфы ажыццяўляюць роспіс усіх мясцовых выданняў, вядуць картатэкі краязнаўчых матэрыялаў у традыцыйным і электронным выглядзе, афармляюць тэматычныя папкі артыкулаў з часопісаў і газет, выпускаюць бягучыя бібліяграфіныя спісы літаратуры, складаюць даведнікі аб краі і творах мясцовых аўтараў.

Цэнтральная бібліятэка шмат намаганняў затрачвае на складанне і выпуск персанальных біябіяграфічных даведнікаў. Толькі за апошні год выйшлі паказальнікі, якія прысвечаны 75-годдзю невідушчых пісьменнікаў, членаў Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь, М.Шутэнка і М.Лук'янава.

У краязнаўчай і тыфлакраязнаўчай рабоце спецыялісты бібліятэк праяўляюць ініцыятыву і творчы падыход, выкарыстоўваюць разнастайныя формы. Гэтаму садзейнічаюць цесныя кантакты з культурна-асветніцкім цэнтрам Беларускага таварыства інвалідаў па зроку, школамі-інтэрнатамі, абласнымі і пярвічнымі арганізацыямі невідушчых. Найбольш поўнае азнаямленне чытачоў з краязнаўчай літаратурай адбываецца ў перыяд сумеснай падрыхтоўкі бібліятэк сістэмы да знамянальных

дат і ў дні святкавання. Напрыклад, цыклы цікавых мерапрыемстваў, якія прысвечаны 75-годдзю Беларускага таварыства інвалідаў па зроку, яе заслужаных дзеячаў, праходзілі ва ўсіх бібліятэках сістэмы.

Асаблівую ўвагу спецыялісты бібліятэк удзяляюць пытанням выхавання экалагічнай культуры сваіх чытачоў, арганізуюць цыклы выстаў, тэматычныя вечарыны і агляды-конкурсы, якія прысвечаны унікальным і запаветным куткам Беларусі: "Помнікі гісторыі і культуры Беларусі", "Квітней, мой край беларускі", "Чалавек і прырода", "Зямля ў нас адна" і інш.

Паколькі ў чытацкай аўдыторыі пераважна людзі старэйшага і пажылога ўзросту, то часта выбіраюцца традыцыйныя формы мерапрыемстваў, якім яны звычайна аддаюць перавагу: гутаркі, вусныя часопісы, радыёчытанні. Аднак праводзяцца і такія мерапрыемствы, якія маюць на ўвазе найбольшую актыўнасць удзельнікаў, веданне імі традыцый беларускага народа, яго фальклору (фестываль сатыры і гумару "Дамавік-99").

Шмат мерапрыемстваў па тыфлакраязнаўстве праводзіцца ў рамках Тыдня белай тросці, непасрэдна прысвечанай інвалідам па зроку. Так, адбыліся вечарыны-сустрэчы пажылых людзей "Сагрэты цёплым словам", да Дня матулі — "Чалавек, на якім трымаецца дом".

Практычна тыфлакраязнаўства ўваходзіць састаўной часткай ва ўсе мерапрыемствы і садзейнічае развіццю вопыту арганізацыі і правядзення інтэграваных формаў масавай работы, у якіх сумесна ўдзельнічаюць і ўстанаўліваюць цесныя адносіны інваліды і здаровыя чытачы. Прыкладам такога ўзаемадзеяння з'яўляюцца цыклы мерапрыемстваў, якія прысвечаны 200-годдзю А.С.Пушкіна: "Лампада чыстая кахання", "Невядомы Пушкін", "Падарожжа ў краіну Лукамор'е", а таксама клубы па інтарэсах. Асабліва папулярны ў маладых чытачоў паэтычны клуб "Паэзія — душэўны рух", клубы зносін "Суразмоўнік", "Сям'я". На пасяджэнні запрашаюцца не толькі прафесіяналы, але і самародныя таленты. Больш блізкія гэтай форме работы розныя музыкальныя гасцёўні, дзе можна азнаёміцца з творамі невідушчых музыкантаў, пачуць аўтарскае выкананне. У цэнтральнай бібліятэцы праходзяць творчыя вечарыны таленавітых невідушчых паэтаў і выканаўцаў — В.Патрый, А.Корбуна і інш.

Гэтыя мерапрыемствы дапамагаюць інвалідам па зроку задаволіць свае культурныя патрэбы, паменшыць душэўны дыскамфорт, які звязаны з хваробай.

Тыфлактраязнаўчая работа цесна мяжуецца з рэабілітацыйнай, адукацыйнай дзейнасцю ў сферы вольнага часу. Гэта вельмі важна для папулярызацыі творчых магчымасцей людзей з дэфектамі зроку. Адным з дзейсных сродкаў рэабілітацыі з'яўляецца арганізацыя выстаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва чытачоў: "Усё могуць рукі", "Старажытныя гарады Беларусі". Арганізаваны клуб "Сваімі рукамі", у якім невідушчыя навучаюцца рукадзеллю, разьбе па дрэве.

Паступова ўмацоўваюцца кантакты бібліятэк з мясцовымі сродкамі масавай інфармацыі. Цыклы перадач "Лёс мой і надзея" (аб Беларускім таварыстве інвалідаў па зроку і яго культурна-асветніцкім цэнтры) прайшлі па нацыянальным тэлебачанні і атрымалі шырокі рэзананс у насельніцтва. Публікацыі аб праблемах невідушчых знайшлі адлюстраванне ў часопісах і газетах: "Адукацыя і выхаванне", "Беларуская думка", "Крок", "Полымя", "Народная воля", "Народная доля", "Цэнтральная газета". Гэта важна і для іншага боку тэфлакраязнаўчай работы — папулярызацыі магчымасцей дзейнасці ўсёй цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы для інвалідаў па зроку. Звычайна яна актывізуецца ў сувязі з юбілейнымі датамі. Напрыклад, у цэнтральнай бібліятэцы адбылася міжнародная канферэнцыя "Бібліятэка для невідушчых: сучасныя падыходы і рашэнні", якая шырока асвятлялася нацыянальнымі сродкамі масавай інфармацыі; былі выдадзены рэкламныя матэрыялы. Такую работу трэба зрабіць рэгулярнай. Неабходна вучыцца рэкламаваць свае паслугі, прадстаўляць бібліятэкі для інвалідаў па зроку як сацыяльна значныя інстытуты, якія выконваюць разнастайныя функцыі: адукацыйную, культурна-асветніцкую, рэабілітацыйную, інфармацыйную, навуковую і вытворчую. Акрамя таго, бібліятэкі для невідушчых у сучасных умовах выступаюць у некаторай меры грамадскім інстытутам, які абараняе інтарэсы невідушчых у плане доступу да інфармацыі і ведаў нараўне са здаровымі людзьмі, без чаго немагчымыя павышэнне культурнага ўроўню і атрыманне паўнацэннай адукацыі.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ